

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Національний авіаційний університет

ЗАТВЕРДЖУЄ

Проректор з навчальної роботи

Анатолій БОЛДУХІН * 01132330

« 15 » 02 2023 р.

ПРОГРАМА

вступного іспиту до аспірантури
зі спеціальності **053 «Психологія»**
Галузь знань – «**05 Соціальні та поведінкові науки**»

Освітньо-наукова програма підготовки докторів філософії: «Психологія»

	ПРОГРАМА «Психологія» вступного іспиту за освітньо-науковою програмою підготовки фахівців освітньо-наукового рівня «Доктор філософії»	Шифр документа	СМЯ НАУ П 12.01.11-02-2022
		Стор. 2 із 27	

Програма розроблена на основі освітньо-наукової програми та навчального плану № НДФ-8-053/22 підготовки фахівців освітньо-наукового рівня «Доктор філософії» галузі знань «05 Соціальні та поведінкові науки» спеціальності 053 «Психологія», Стандарту вищої освіти України третього (освітньо-наукового) рівня, галузі знань 05 «Соціальні та поведінкові науки», спеціальності 053 «Психологія», затвердженого та введеного в дію наказом Міністерства освіти і науки України від 20.07.2022 року № 646.

Програму розробили:
завідувач кафедри
авіаційної психології

Любов ПОМИТКІНА

професор кафедри
авіаційної психології

Лада ЯКОВИЦЬКА

Програма обговорена та схвалена на засіданні випускової кафедри підготовки фахівців освітньо-наукового рівня «Доктор філософії» галузі знань 05 «Соціальні та поведінкові науки» спеціальності 053 «Психологія» кафедри авіаційної психології, протокол № 13 від «13» грудня 2022 р.

Завідувач кафедри
авіаційної психології

Любов ПОМИТКІНА

Рівень документа – 3б
Плановий термін між ревізіями – 1 рік
Контрольний примірник

ЗМІСТ

стор.

1. Пояснювальна записка	4
2. РОЗДІЛ I. ЗАГАЛЬНА ПСИХОЛОГІЯ	5
3. РОЗДІЛ II. ВІКОВА ПСИХОЛОГІЯ	7
4. РОЗДІЛ III. СОЦІАЛЬНА ПСИХОЛОГІЯ.....	9
5. РОЗДІЛ IV. ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНА ПСИХОЛОГІЯ.....	11
6. РОЗДІЛ V. ДИФЕРЕНЦІАЛЬНА ПСИХОЛОГІЯ.....	13
7. РОЗДІЛ VI. ПСИХОЛОГІЯ УПРАВЛІННЯ.....	15
8. РОЗДІЛ VII. ПСИХОЛОГІЯ СІМ'Ї.....	17
9. РОЗДІЛ VIII. ПСИХОДІАГНОСТИКА.....	19
10. РОЗДІЛ IX. ОСНОВИ ПСИХОЛОГІЧНОЇ ПРАКТИКИ.....	21
11. РОЗДІЛ X. ОСНОВИ ПСИХОТЕРАПІЇ.....	23
12. РОЗДІЛ XI. МЕТОДИКА ТА ОРГАНІЗАЦІЯ НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ.....	25

ПРОГРАМА «Психологія»
вступного іспиту за освітньо-науковою
програмою підготовки фахівців
освітньо-наукового рівня
«Доктор філософії»

Шифр
документа

СМЯ НАУ
П 12.01.11-02-2022

Стор. 4 із 27

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Програма складена для кандидатів на вступ в аспірантуру за спеціальністю 053 «Психологія» та передбачає визначення рівня знань за напрямками професійної діяльності та формування контингенту здобувачів вищої освіти, найбільш здібних до успішного опанування відповідної освітньо-наукової програми рівня «Доктор філософії».

Основу концепції підготовки аспірантів за спеціальністю 053 «Психологія» складає системність, програмно-цільова спрямованість, націленість на формування високого професіоналізму, уміння вирішувати наукові й практичні завдання на рівні сучасних досягнень психологічної науки.

Програма базується на програмах магістерської (спеціаліст) підготовки фахівців за психологічною спеціальністю та складається з одинадцяти розділів, що охоплюють теоретичні питання з загальної психології, вікової психології, соціальної психології, експериментальної психології, диференціальної психології, психології управління, психології сім'ї, психодіагностики, основ психологічної практики, основ психотерапії, методики та організації наукових досліджень.

Вступний іспит проходить в усній формі з викладенням членам предметної комісії відповідей на питання екзаменаційного білету.

Вступник повинен продемонструвати фундаментальні, професійно-орієнтовні знання та уміння, здатність творчо мислити, вирішувати типові професійні завдання, передбачені програмою вступу.

Організація вступного випробування здійснюється відповідно до Положення про приймальну комісію Національного авіаційного університету, затвердженого рішенням Вченої ради Національного авіаційного університету від 21.12.2016 р.

РОЗДІЛ I. ЗАГАЛЬНА ПСИХОЛОГІЯ

ЗМІСТ ОСНОВНИХ ПОЛОЖЕНЬ

Тема 1. Психологія як наука, історія становлення, систематика основних понять психологічної науки

Психологія як наука, предмет, задачі: діагностичні, психокорекційні та науково-дослідні завдання психології. Структура психічних явищ: психічні процеси, психічні стани, психічні властивості. Принципи психології: принцип детермінізму, принцип єдності свідомості та діяльності, принцип розвитку психіки, принцип системності, принцип відображення. Джерела психології: наукова психологія, життєва психологія, народна психологія, релігійна психологія, парапсихологія як психологічна дисципліна. Міждисциплінарні зв'язки загальної психології з іншими галузями психології, філософією та педагогікою. Психологічні знання на допомозі проблем здоров'я людини. Історичний екскурс становлення предмету психології. Стародавність інтересу до психологічних знань. Міфологічний, релігійний та життєвий рівень існування психологічних знань. Проблеми взаємозв'язку тіла і душі.

Тема 2. Загальна характеристика загальнонаукових методів, методів психології, етапів дослідження

Загальна характеристика методів психології. Класифікації методів психології. Основні методи психології. Допоміжні методи психології. Проективні методи. Особливості застосування проективних методів. Вимоги до методів психології. Методологія, методи та методичні прийоми. Рівні методології: філософський, науковий, спеціальний та технічний. Методологічні принципи психології. Психологічне дослідження, його задачі та значення для психології. Напрямки застосування та особливості проведення психологічного дослідження з дітьми та підлітками. Умови адекватного використання методів дослідження. Моральні принципи поведінки з досліджуваними.

Тема 3. Психічні пізнавальні процеси: відчуття, сприймання, увага, пам'ять, мислення,

Відчуття. Класифікація відчуттів. Сприймання, загальна характеристики сприймання. Основні особливості сприймання. Увага, неухважність. Види та властивості уваги. Пам'ять, загальна характеристика пам'яті. Види пам'яті. Процеси пам'яті. Типи пам'яті та індивідуальні розбіжності. Мислення як вища форма пізнавальної діяльності. Мислення як діяльність. Мислення та мовлення, їх єдність. Види мислення та його індивідуальні особливості. Уява, види уяви. Уява та особистість. Роль фантазії у ігровій діяльності дитини та творчої діяльності дорослої людини.

Тема 4. Психологічна характеристика емоційної, вольової та мотиваційної сфер особистості

Роль та функції емоцій та почуттів. Емоції: поняття та сутність. Проблема зв'язку інтелекту та афекту. Емоційні реакції, афект, настрій. Властивості емоцій. Класифікація емоцій. Класифікація почуттів. Страх та фобії. Емоційне вигорання особистості. Фрустрація як емоційний стан. Специфіка внутрішнього конфлікту. Стрес, види стресів.

Психологічна характеристика вольової сфери. Функції волі. Вольові якості особистості. Вольова саморегуляція особистості. Психологічна характеристика мотиваційної сфери. Потреби й мотиви. Класифікації потреб.

Тема 5. Особистість та діяльність, індивідуально-психологічні особливості особистості

Проблема особистості у психології. Структура особистості у психологічних концепціях. Поняття «особистість», «індивід», «суб'єкт діяльності», «людина» та «індивідуальність», співвідношення понять. Трансформація поглядів на особистість та історія їх розвитку. Співвідношення біологічного і соціального в особистості. Діяльність людини. Уміння. Процес утворення та умови успішного формування навички. Звички.

Психологічна характеристика рис характеру. Історія розвитку вчення про характеру. Психологічна характеристика темпераменту. Гуморальні та конституційні теорії темпераменту. Здібності, їх види та рівні. Природні передумови розвитку здібностей. Обдарованість, майстерність, талант, геніальність.

Самосвідомість та самостворення особистості. начення складових компонентів Я-концепції для гармонійного розвитку особистості (когнітивного, емоційного, поведінкового). Форми спрямованості особистості: потяги, бажання, прагнення, інтереси, ідеали, переконання. Вікова періодизація розвитку людини, вітчизняні та зарубіжні концепції.

ОСНОВНІ ДЖЕРЕЛА ДО РОЗДІЛУ I

1. Загальна психологія: навч. посіб. / О. П. Сергєєнкова, О. А. Столярчук, О. П. Коханова, О. В. Пасєка. К. : Центр учбової літератури, 2012. 296 с.
2. Колобич О. П. Загальна психологія. Навчально-методичний посібник. Львів, 2018. 172 с.
3. Москалець В. П. Загальна психологія: підручник. К. Ліра-К, 2020. 564 с.
4. Психологія та педагогіка : підручн. / С. Д. Максименко, М. Б. Євтух, Я. В. Цехмістер, О. О. Лазуренко. К. : Слово, 2012. 584 с.

РОЗДІЛ II. ВІКОВА ПСИХОЛОГІЯ

ЗМІСТ ОСНОВНИХ ПОЛОЖЕНЬ

Тема 1. Вікова психологія як наука

Предмет і методи вікової психології. Історія та сучасний стан вікової психології. Зв'язок дисципліни з іншими науками. Основні методи вікової психології. Проблема онтогенезу людської психіки. Основні розділи вікової психології: дитинство (немовля, ранній та дошкільний вік); молодший шкільний вік; підлітковий вік; рання та пізня юність; психологія дорослого; психологія старості. Вік як психологічна категорія. Поняття про кризи та стабільні періоди розвитку.

Тема 2. Психологічні особливості немовляти та дитини раннього віку

Роль родини у розвитку немовляти. Криза новонародженості. Соціальна ситуація розвитку, особливості розвитку, новоутворення періоду новонародженості. Особливості психічного розвитку немовля. Криза першого року. Початковий розвиток особистості на етапі раннього дитинства. Початкові форми самосвідомості; криза трьох років. Методи дослідження психомоторної організації дитини; методи діагностики когнітивного розвитку; методи вивчення мови; методи вивчення соціальної взаємодії.

Тема 3. Психологічні особливості розвитку особистості дитини дошкільного віку

Соціальна ситуація розвитку дитини дошкільного віку. Гра та її значення для психічного розвитку дошкільнят. Психологічні особливості розвитку особистості дошкільника. Основні протиріччя психічного розвитку дошкільника. Методи дослідження психомоторної організації дитини; методи діагностики когнітивного розвитку; методи вивчення мови; методи вивчення соціальної взаємодії; методи діагностики морально-емоційного розвитку особистості; методи діагностики потребово-мотиваційної та вольової сфер особистості; психодіагностичні виміри особистості. Розвиток психічних функцій; психологічна готовність дітей до школи, її діагностика; проблема шестирічних дітей; діагностика шкільної зрілості.

Тема 4. Психологічні особливості розвитку молодшого школяра

Анатомо-фізіологічні та психологічні особливості молодшого школяра. Криза семи років. Соціальна ситуація розвитку молодшого школяра. Формування особистості дитини в початкових класах (проблема зміни місця дитини в системі суспільних відносин; проблема адаптації до шкільного навчання). Новоутворення психічного розвитку молодшого школяра. Методи дослідження психомоторної організації дитини молодшого шкільного віку; методи діагностики когнітивного розвитку; методи вивчення мови; методи вивчення соціальної взаємодії; методи діагностики морально-емоційного розвитку дитини; методи діагностики потребово-мотиваційної та вольової сфер особистості дитини; психодіагностичні виміри особистості дитини.

Тема 5. Психологічні особливості підлітка

Соціальна ситуація розвитку, криза 13 років. Стосунки з однолітками та дорослими, референтні групи. Біологічні умови, що впливають на особливості психічного розвитку підлітка. Акцентуації характеру в підлітковому віці. Психічні новоутворення, формування особистості підлітка. Кизові стани та критичні ситуації. Методи діагностики когнітивного розвитку підлітку; методи вивчення мови; методи вивчення соціальної взаємодії; методи діагностики морально-емоційного розвитку особистості; методи

	ПРОГРАМА «Психологія» вступного іспиту за освітньо-науковою програмою підготовки фахівців освітньо-наукового рівня «Доктор філософії»	Шифр документа	СМЯ НАУ П 12.01.11-02-2022
		Стор. 8 із 27	

діагностики потребово-мотиваційної та вольової сфер особистості; психодіагностичні виміри особистості.

Тема 6. Психологічні особливості юнацького віку

Психологічні особливості юнацького віку: соціальна ситуація розвитку, професійні орієнтації. Життя з батьками та утворення власної сім'ї. Розвиток самосвідомості; взаємини з дорослими та однолітками; розвиток пізнавальних психічних процесів. Методи діагностики когнітивного розвитку юнаків; методи вивчення соціальної взаємодії; методи діагностики морально-емоційного розвитку особистості; методи діагностики потребово-мотиваційної та вольової сфер особистості; психодіагностичні виміри особистості; особливості професійної орієнтації юнаків.

Тема 7. Психологія дорослості

Задачі розвитку в період ранньої дорослості. Криза ранньої дорослості. Психодіагностичні вимірювання особистості. Особливості психологічної підтримки людини в період ранньої дорослості. Психосоціальний розвиток середньої дорослості. Вікові кризи дорослості, їх гендерні відмінності. Психологічна допомога в кризових станах дорослої людини. Методи діагностики когнітивного розвитку дорослої людини; методи вивчення соціальної взаємодії; методи діагностики морально-емоційного розвитку особистості; методи діагностики потребово-мотиваційної та вольової сфер особистості; психодіагностичні виміри особистості.

ОСНОВНІ ДЖЕРЕЛА ДО РОЗДІЛУ II

1. Білоус О. В. Вікова психологія: Навчальний посібник. Чернігів: Чернігівський національний педагогічний університет імені Т. Г. Шевченка, 2015. 108 с.
2. Сергеєнкова О. П., Столярчук О. А., Коханова О. П., Пасека О. В. Вікова психологія. Навч. посіб. К.: Центр учбової літератури, 2012. 376 с.

РОЗДІЛ III. СОЦІАЛЬНА ПСИХОЛОГІЯ

ЗМІСТ ОСНОВНИХ ПОЛОЖЕНЬ

Тема 1. Соціальна психологія як наука

Специфіка предмету соціальної психології, відмінність Місце соціальної психології в системі інших наук. Психологія народів та мас як витoki соціальної психології. Експериментальний етап та сучасні напрями західної та вітчизняної соціальної психології. Напрямки розвитку сучасної прикладної соціальної психології.

Методологія та методи соціальної психології. Основні методи прикладної соціальної психології. Консультативна бесіда. Методи соціально-психологічної діагностики організації. Фокус-група як якісний метод в прикладних соціально-психологічних дослідженнях. Модератор фокус-групи: професійні та особистісні вимоги.

Тема 2. Проблема спілкування в соціальній психології

Спілкування як феномен соціальної психології, психологічні способи впливу у процесі спілкування. Деструктивні види взаємодії. Стратегії та тактики впливу і маніпулювання.

Спілкування як взаємодія. Структура інтерактивного спілкування – внутрішній (змістовий) аспект та зовнішній (формальний) аспект. Форми взаємодії, що сприяють або призводять до неузгодженості спільної діяльності. Головні ознаки міжособистісної взаємодії – предметність, ситуативність, рефлексивність, експлікованість.

Спілкування як обмін інформацією. Комунікатор та реципієнт, особливості впливу комунікатора на реципієнта. Спонукальний та констатуючий вплив інформації. Засоби комунікації – вербальні та невербальні. Бар'єри спілкування.

Сприймання людиною людини у процесі спілкування. Зміст «соціальної перцепції» - фізичні властивості суб'єкта, внутрішні характеристики суб'єкта. Механізми спілкування – егоцентризм, ідентифікація, емпатія, рефлексія. Феномен «каузальної атрибуції» у соціальній психології. Ефекти міжособистісного сприймання на базі стереотипізації – ефект ореолу, ефект первинності, ефект новизни.

Тема 3. Проблема групи в соціальній психології

Феномен групи з погляду соціальної психології. Поняття групи та їх класифікація. Особливості етнічних соціальних груп. Психологія великої та малої групи у соціальній психології. Класифікація малих соціальних груп. Структура взаємовідносин в малій соціальній групі. Розвиток малої групи. Поняття та процеси групової динаміки. Натовп як різновид соціальних груп. Специфіка поведінки людини у натовпу.

Проблема групової згуртованості. Поняття соціально-психологічного клімату, його основні показники. Групові норми та нормативна поведінка. Феномен групового тиску. Явище конформізму. Поняття групової меншості. Вплив меншості на групу. Концепція референтних груп особистості.

Тема 4. Лідерство та керівництво, прийняття групових рішень

Лідерство та керівництво у малих групах. Стилі лідерства і керівництва. Феномен харизматичного лідерства. Проблема прийняття групових рішень. Індивідуальні та групові рішення: порівняльний аналіз. Етапи прийняття рішень. Особистість у структурі групових відносин. Статус особистості як показник становища у групі. Позиція як інтегральна система вибіркового відносин особистості. Підходи до розуміння позиції особистості. Соціальна установка. Соціальні ролі. Соціальний контроль. Психологічний захист.

ПРОГРАМА «Психологія»
вступного іспиту за освітньо-науковою
програмою підготовки фахівців
освітньо-наукового рівня
«Доктор філософії»

Шифр
документа

СМЯ НАУ
П 12.01.11-02-2022

Стор. 10 із 27

ОСНОВНІ ДЖЕРЕЛА ДО РОЗДІЛУ III

1. Основи соціальної психології : підручник для закладів вищої освіти / П.П. Горностай, М. М. Слюсаревський, В. О. Татенко, Т. М. Титаренко, Н. В. Хазратова та ін. ; за ред. М. М. Слюсаревського. Київ : Талком, 2018. 580 с.
2. Соціальна психологія : навч. посіб. для здобувачів ступеня бакалавра / Н.Ю. Волянчук, Г. В. Ложкін, О. В. Винославська, І. О. Блохіна, М. О. Кононець, О.В. Москаленко, О. І. Боковець, Б. В. Андрійцев. Київ: КПІ ім. Ігоря Сікорського, 2019. 254 с.

РОЗДІЛ IV. ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНА ПСИХОЛОГІЯ

ЗМІСТ ОСНОВНИХ ПОЛОЖЕНЬ

Тема 1. Експериментальна психологія як наука, наукове та психологічне дослідження

Підходи до розуміння експериментальної психології. Історія експериментальної психології. Місце експериментальної психології в системі психологічних знань. Наукове дослідження, його принципи і структура. Поняття методології науки. Поняття психологічного дослідження. Етапи психологічного дослідження. Етичні принципи психологічного дослідження. Методи проведення крос-культурних експериментів. Вундт як засновник крос-культурних досліджень. Типи сучасних крос-культурних досліджень.

Тема 2. Методи психологічного дослідження

Загальнонаукові дослідницькі методи (теоретичні, емпіричні, моделювання). Класифікація методів психологічного дослідження Б.Г.Ананьева. Тривимірна класифікація методів психологічного дослідження С.Н. Дружиніна. Теоретичні методи: аналіз, синтез, абстрагування, конкретизація, дедукція, індукція, моделювання.

Загальна характеристика емпіричних методів. Види емпіричних методів психологічного дослідження. Вимоги, переваги та недоліки емпіричних методів психологічного дослідження. Спостереження як метод психологічного дослідження. Класифікація видів спостереження. Експеримент як основа практичної діяльності психолога. Класифікація видів методу експерименту. Сутність тестування. Класифікація методу тестування. Бесіда, інтерв'ю, анкетування. Класифікація вербально-комунікативних методів. Сутність архівного методу. Сутність методу експертних оцінок.

Тема 3. Організаційні аспекти експерименту та обробка результатів

Вимоги до організації експерименту. Складові експерименту та їх характеристика. Експериментальні плани дослідження. Поняття про експериментальні змінні. Класифікація видів експериментальних змінних. Експериментальна вибірка. Стратегії формування експериментальної вибірки. Поняття про контрольну групу під час експериментального дослідження. Поняття про процедури вимірювання у психологічному дослідженні. Види вимірювання. Види шкал вимірювання. Експериментальне спілкування. Особистість досліджуваного та його діяльність під час експериментального дослідження.

Обробка результатів експерименту. Поняття про фіксацію результатів дослідження. Види обробки результатів дослідження. Групування первинних даних. Інтерпретація та оформлення результатів експерименту. Правила оформлення результатів експерименту. Наочне представлення результатів дослідження.

ОСНОВНІ ДЖЕРЕЛА ДО РОЗДІЛУ IV

1. Большакова А.М. Експериментальна психологія: Конспект лекцій. Харків: ХДАК, 2019. 64с.
2. Горбунова В.В. Експериментальна психологія в схемах і таблицях: Навчальний посібник. К.: «ВД «Професіонал», 2017. 208 с.
3. Копець Л. Класичні експерименти в психології. Навчальний посібник для студентів ВНЗ . Видавництво : Києво-Могилянська академія. Київ, 2020. 283с.
4. Максименко С., Носенко Є. Експериментальна психологія. Київ: Центр навчальної літератури, 2019. 360с.

ПРОГРАМА «Психологія»
вступного іспиту за освітньо-науковою
програмою підготовки фахівців
освітньо-наукового рівня
«Доктор філософії»

Шифр
документа

СМЯ НАУ
П 12.01.11-02-2022

Стор. 12 із 27

5. Туриніна О. Л. Методологія та методи психологічного дослідження: навч.-метод. посіб. Київ : ДП “Вид. дім “Персонал”, 2018. 206 с

РОЗДІЛ V. ДИФЕРЕНЦІАЛЬНА ПСИХОЛОГІЯ

ЗМІСТ ОСНОВНИХ ПОЛОЖЕНЬ

Тема 1. Індивідуальність людини як об'єкт наукового пізнання

Диференціальна психологія як наука. Методи диференціальної психології. Сучасні підходи до вивчення індивідуальності. Детермінанти індивідуальних відмінностей. Співвідношення біологічного і соціального в розвитку індивідуальності.

Теорія індивідуальності С.Л. Рубінштейна. Теорія індивідуальності Б.Г. Ананьєва. Теорія інтегральної індивідуальності В.С. Мерліна. Теорія індивідуальності В.М. Русалова. Структура індивідуальності за Е.О. Голубевою.

Біохімічний і соматичний рівні індивідуальності. Концептуальні положення Р.Уільямса щодо біохімічного статусу людини. Ендокринний тип. Індивідуальні особливості анатомії і фізіології окремих систем організму. Міжпівкульова організація психічних процесів.

Тема 2. Концепції та теорії властивостей нервової системи

Теорія І.П.Павлова про властивості нервової системи. Концепція властивостей нервової в науковій школі Б.М. Теплова- В.Д.Небиліцина. Загальні та парціальні властивості нервової системи. Характеристика окремих властивостей нервової системи. Сила нервових процесів. Рухливість, лабільність та динамічність нервових процесів.

Психодинамічний рівень в структурі індивідуальності. Темперамент та його основні ознаки. Гуморальні теорії. Науковий підхід В. Вундта до природи темпераменту. Конституціональні теорії. Генетична теорія типів темпераменту К. Конрада. Уявлення про темперамент Г.- Ю. Айзенка. Регуляторна теорія Я.Стреляу. Психологічні прояви властивостей темпераменту. Методи дослідження темпераменту.

Характер як складова змістового рівня індивідуальності. Основні підходи до вивчення характерологічних проявів особистості. Риси як психологічна категорія. Особливості емоційного та вольового компоненту особистості. Акцентуації характеру.

Тема 3. Індивідуальний стиль діяльності, здібності особистості

Шляхи та механізми становлення стиля діяльності. Стиль діяльності та її продуктивність. Методи дослідження індивідуального стиля діяльності. Здібності та індивідуальність. Структура здібностей. Загальні та спеціальні здібності. Компенсаторні фактори здібностей. Діагностика здібностей та обдарованості.

Тема 4. Особистісні детермінанти розвитку індивідуальності, життєві стилі

Вплив Я-концепції особистості на особливості її поведінки. Індивідуальні особливості ціннісно-сислової сфери особистості. Сенс життя як смислова орієнтація особистості. Основні аспекти вивчення стильових особливостей індивідуальності. Стиль життя в теорії особистості А.Адера. Сучасні підходи до вивчення стилю як комплексної характеристики індивідуальності. Стиль людини в теорії О.В. Лібіна. Стратегії життя у концепції суб'єктного підходу. Самоактуалізація як стиль життя.

ОСНОВНІ ДЖЕРЕЛА ДО РОЗДІЛУ V

1. Мазяр О.В. Диференціальна психологія : модульний курс : навчальний посібник. К.: Видавничий дім «Кондор», 2017. 284 с.
2. Максименко С.Д., Клименко В.В. Диференційна психологія. Підручник. К.: Видавничий дім «Слово», 2013. 600с.

ПРОГРАМА «Психологія»
вступного іспиту за освітньо-науковою
програмою підготовки фахівців
освітньо-наукового рівня
«Доктор філософії»

Шифр
документа

СМЯ НАУ
П 12.01.11-02-2022

Стор. 14 із 27

3. Романовська Л. І., Подкоритова Л. О. Диференційна психологія. Львів: “Новий Світ – 2000”, 2020. 236 с.

4. Туриніна О. Л., Варлакова Є. О. Диференціальна психологія. К.: ДП «Видавничий дім «Персонал», 2012. 136 с.

РОЗДІЛ VI. ПСИХОЛОГІЯ УПРАВЛІННЯ

ЗМІСТ ОСНОВНИХ ПОЛОЖЕНЬ

Тема 1. Психології управління як наука, підходи до управління організаціями

Психології управління, зв'язок з іншими галузями психології. Психологічна проблематика підходу “наукового управління” (Ф.У.Тейлор) та адміністративного (класичного) підходу (Анрі Файоль, Ліндалл Урвік). Підхід до управління організаціями з точки зору взаємин людей (Елтон Мейо, Мері Паркер Фоллетт, Трітц Ротлісбергер) та поведінковий підхід (Дуглас Мак Грегор, Ренсис Лайкерт). Процесний підхід до управління організаціями та його психологічні аспекти. Ситуаційний підхід до управління організаціями.

Тема 2. Особистість керівника та стилі управлінської діяльності в різних умовах праці

Керівник та лідер, прояви лідерства в організаціях. Психологічний портрет лідера. Поняття стилю управлінської діяльності. Об'єктивні та суб'єктивні чинники стилю управління. Еволюція поглядів на типологізацію стилів управління. Типологія та чинники стилів управлінської діяльності за Р. Блейком та Дж. Маутон. Порівняльна характеристика різних стилів управління. Зв'язок стилю управлінської діяльності керівника зі стилем його життя. Оптимальна поведінка керівника в конфліктних ситуаціях. Маніпулятивне спілкування в діловій сфері: ознаки та прийоми захисту. Оптимізація ділового спілкування. Влада з точки зору психології та менеджменту. Вплив влади та повноважень на особистість керівника. Діловий портрет лідера в умовах організаційних перетворень.

Тема 3. Психологічна проблематика основних ділянок управління трудовими ресурсами в організаціях

Основні елементи процесу управління трудовими ресурсами та їх психологічна характеристика. Формування трудових ресурсів: планування, набір, відбір, визначення системи стимулювання. Розвиток трудових ресурсів: адаптація працевлаштованих, навчання, оцінка діяльності, переміщення по посадах, підготовка керівних кадрів. Мотивуюча, інформаційна та адміністративна функції оцінки діяльності. Основні чинники мотивації персоналу. Концепція управління кар'єрою та психологічні складові її реалізації. Психогігієна та психопрофілактика на підприємстві: основні завдання та форми і методи роботи. Поняття та основний зміст психологічного супроводу професійної діяльності. Основні засади та завдання діяльності штатного психолога в організації.

Тема 4. Психологія відбору, розстановки, навчання та розвитку персоналу

Методологічні принципи професійного психологічного відбору. Завдання та етапи професійного відбору. Методи визначення вимог до особистості працівника. Методи вивчення особистості у професійному відборі. Особливості психологічного відбору різних категорій працівників. Практика оптимізації розстановки кадрів в умовах поточної діяльності. Розстановка кадрів в різних умовах діяльності. Технології ессесмент-центрів.

Співвідношення понять “навчання” та “розвиток” у роботі з персоналом. Тренінгові технології у системі заходів з розвитку персоналу. Особливості навчання керівного складу. Коучінг. Проблема об'єктивної оцінки досягнень працівника в управлінні виконавчою діяльністю та її психологічні аспекти.

Тема 5. Соціально-психологічні засади оптимізації організаційної культури підприємства

Поняття внутрішньої соціокультури організації. Гармонійність та цілісність соціокультури. Організаційні субкультури. Корпоративна культура та корпоративність. Основні показники ступеня впливу корпоративної культури на діяльність. Свідома дисципліна як ознака корпоративного духу. Норми корпоративної поведінки та кодекс професійної поведінки. Різновиди етичних професійних кодексів. Проблема типологізації організаційних культур. Найважливіші характеристики організацій, лідерства та менеджменту у різних типах організаційних культур. Найважливіші об'єднуючі чинники, стратегічні цілі та критерії успіху у різних типах організаційних соціокультур.

Тема 6. Психологічний вимір управління бізнесом в умовах ринкової економіки

Психологічні аспекти сегментації споживачів та позиціонування продукції в управлінні бізнесом. Вибір стратегії сегментації. Концентрація, диференціація, стратегія ніші, агрегація. Проблематика оптимального вибору сегментів. Критерії сегментації. Стиль життя як ознака для сегментації. Психографічний підхід до сегментації. Крос-культурний аналіз цінностей, на які орієнтоване населення. Поняття позиціонування продукції. Стратегії позиціонування. Взаємозв'язок між сегментацією та позиціонуванням. Співвідношення споживацької орієнтації на потреби та на уподобання. Співвідношення споживацької орієнтації на власні бажання та на думку оточуючих.

Психологія управління іміджем підприємства та продукції. Основні чинники іміджу підприємства. Поняття первинного та вторинного іміджу. Психологічні чинники формування бранда.

ОСНОВНІ ДЖЕРЕЛА ДО РОЗДІЛУ VI

1. Гура О.І., Гура Т.Є. Психологія управління соціальною організацією : навчальний посібник. Запоріжжя : КПУ, 2013. 168 с.
2. Кукуленко-Лук'янець І.В. Психологія управління: навчально-методичний посібник. Черкаси: ЧНУ імені Богдана Хмельницького, 2012. 140 с.
3. Психологія управління: курс лекцій для студентів денної і заочної форм навчання напряму підготовки 6.030103 «Практична психологія» / укладач О.С. Юрков. Мукачєво: МДУ, 2017. 179 с.
4. Ходаківський Є. І., Богоявленська Ю. В., Грабар Т. П. Психологія управління. Підручник. 5-те вид. перероб. та доп. К.: Центр учбової літератури, 2016. 492 с.
5. Яковицька Л.С. Психологія сучасного менеджменту. Навчальний посібник. К.: НАУ, 2022. 136 с.
6. Яковицька Л.С. Психологія управління. Навчальний посібник. К.: НАУ, 2021. 172 с.

РОЗДІЛ VII. ПСИХОЛОГІЯ СІМ'Ї

ЗМІСТ ОСНОВНИХ ПОЛОЖЕНЬ

Тема 1. Історія та розвиток становлення сім'ї та шлюбу.

Розвиток та становлення сім'ї та шлюбу від проміскуїтету, групового шлюбу (ендогамії, екзогамії), матріархату, патріархату, полігамії, поліандрії до моногамії.

Соціально-психологічна модель сімейних взаємин Особливості сімейних стосунків у Древній Греції, Древньому Римі, особливості мусульманських сімей. Вплив християнства на становлення сімейних стосунків, особливості національних взаємин в українських сім'ях.

Тема 2. Формування подружньої пари, кризові періоди шлюбу

Основні теорії вибору шлюбного партнера. Фактори дошлюбного періоду, які впливають на подальшу адаптацію й становлення подружніх стосунків. Основні теорії любові.

Стадії й кризові періоди шлюбу. Стадії (етапи) подружніх взаємин: дошлюбне спілкування, шлюб, етап «медового місяця», етап молоді сім'ї, зріла сім'я, сім'я людей похилого віку. Кризові періоди у подружньому житті, особливості переживання та засоби їх подолання. Сімейні конфлікти.

Фактори сімейного благополуччя. Психологічна адаптація й сумісність подружжя в сім'ї. Особливості подружньої адаптації. Адаптація до подружнього життя, функціонально-рольова адаптація, адаптація до особистості шлюбного партнера, адаптація до професійної діяльності партнера. Психологічна сумісність партнера, основні рівні сумісності.

Тема 3. Основні психолого-педагогічні моделі батьківсько-дитячих взаємин

Психоаналітична модель батьківсько-дитячих взаємин (основні представники, ключові поняття, основні методи виховання), біхевіористична модель батьківсько-дитячих взаємин (основні представники, ключові поняття, основні методи виховання), гуманістична модель батьківсько-дитячих взаємин (основні представники, ключові поняття, основні методи виховання). Батьківське ставлення до дитини: визначення, типи, вплив на психічний розвиток. Психологія батьківських установок, механізм впливу батьківського ставлення на дитину. Основні стилі сімейного виховання. Сім'я як розвиваюче середовище для дитини з обмеженими можливостями

Сімейні міфи та сімейні історії. Прабатьки (бабусі і дідусі) у системі сімейних відносин. Роль бабусь і дідусів у сімейній системі. Динаміка сімейного життя жінок похилого віку на різних стадіях життєвого циклу. Механізм впливу прабатьків на життя й психічний розвиток нащадків

Тема 4. Особливості сімейного консультування

Консультування сім'ї з приводу складностей у взаєминах з дітьми. Консультування в ситуації розлучення. Принципи і правила сімейного консультування. Основні стадії сімейного консультування. Теоретичні моделі сімейного консультування. Основні проблеми, з якими звертаються батьки у психологічну консультацію. Шляхи консультативної допомоги сім'ї з дітьми дошкільного віку. Особливості консультування сім'ї з дитиною молодшого шкільного віку.

ПРОГРАМА «Психологія»
вступного іспиту за освітньо-науковою
програмою підготовки фахівців
освітньо-наукового рівня
«Доктор філософії»

Шифр
документа

СМЯ НАУ
П 12.01.11-02-2022

Стор. 18 із 27

ОСНОВНІ ДЖЕРЕЛА ДО РОЗДІЛУ VII

1. Барнс Р. Як вітчиму стати батьком. Львів: Свічадо, 2014. 190 с.
2. Федоренко Р.П. Психологія сім'ї: навч. посіб.. Луцьк: Вежа-Друк, 2015. 364 с.

РОЗДІЛ VIII. ПСИХОДІАГНОСТИКА

ЗМІСТ ОСНОВНИХ ПОЛОЖЕНЬ

Тема 1. Психодіагностика як наука і як практична діяльність

Предмет і задачі психодіагностики. Класифікація психодіагностичних методик. Теорія особистості як основа діагностування. Галузі використання психодіагностики. Історія психодіагностики як науки. Вклад А.Біне, Ф.Гальтона, Дж.Кеттела, Ч.Спірмена в розвиток психодіагностики. Виникнення проєктивних методик. Групове тестування.

Тема 2. Методологічні аспекти тестології

Нормативні настанови розробникам та користувачам психодіагностичних методик. Вимоги до методик та до їх користувачів. Вимоги до психометричної підготовки психолога. Формалізація досліджень. Надійність психологічних тестів. Валідність психологічних тестів. Проблема валідації та стандартизації проєктивних методик. Проєктивний підхід в психодіагностиці. Поняття проєкції, особливості застосування проєктивних методик. ТАТ, тест Неіснуюча тварина, методика Сонді, тест Люшера, Незакінчені речення.

Тема 3. Психодіагностика рис

Ієрархічне багатовимірне визначення рис. Діагностика соціально обумовлених диспозицій. Тест-опитувальник К.Леонгарда; тести – опитувальники Р. Кетела 16 PF, MMPI.

Тема 4. Тести інтелекту

Теоретичне питання тестування інтелекту. Процесуальні характеристики діяльності та індивідуальні розбіжності в інтелекті. Діагностика інтелектуальних здібностей в сучасній психології. Індивідуальні та групові тести інтелекту.

Тема 5. Діагностика креативності

Діагностика креативності. Основні підходи до визначення поняття «креативність». Вербальна та невербальна креативність. Співвідношення творчості, креативності, таланту, геніальності. Дослідження креативності в сучасній психології.

Тема 6. Діагностика мотивації

Фундаментальні проблеми в галузі психології мотивації. Психологічна сутність, джерела та природа мотиву. Еволюційна теорія інстинктів Макдауголла і її застосування до проблем мотивації. Класифікація мотивів. Мотив в системі діяльності. Поняття мотиву в сучасній психології.

Тема 7. Діагностика емоційних станів

Теоретичні аспекти емоційних станів. Емоційна стійкість та методики їх вимірювання. Проблеми використання самозвітів при оцінці психічних станів. Тест Розенцвейга.

Тема 8. Діагностика пізнавальних процесів

Пізнавальні процеси та їх експериментальне вивчення. Прикладне значення виявлення індивідуальних особливостей у розвитку пізнавальних процесів для психології

	ПРОГРАМА «Психологія» вступного іспиту за освітньо-науковою програмою підготовки фахівців освітньо-наукового рівня «Доктор філософії»	Шифр документа	СМЯ НАУ П 12.01.11-02-2022
		Стор. 20 із 27	

праці, інженерної психології, роботи практичного психолога. Корекційна робота практичного психолога по удосконаленню пізнавальних процесів.

Тема 9. Діагностика типологічних особливостей особистості

Діагностика особистості в системі суспільних відносин. Теоретичні аспекти діагностики особистості в системі суспільних відносин. Соціометрія та оцінка групи. Соціальні характеристики індивіда. Соціальна характеристика групи. Діагностика взаємовідносин між членами групи.

ОСНОВНІ ДЖЕРЕЛА ДО РОЗДІЛУ VIII

1. Баклицька О.П., Баклицький І.О., Сірко Р.І., Слободяник В.І. Психодіагностика. Психологічний практикум: навчальний посібник. Львів: СПОЛОМ, 2017. 464.
2. Дучимінська Т.І., Малімон Л.Я. Подолання особистісної безпорадності студентів у навчальній діяльності: навчально-методичний посібник. Луцьк: Вежа-Друк, 2015. 164 с.
3. Застосування діагностичних мінімумів в діяльності працівників психологічної служби: методичні рекомендації. Заг. ред. В.Г. Панок. Київ: УНМЦ практичної психології і соціальної роботи, 2018. 106.
4. Климчук В.О. Математичні методи у психології. Навчальний посібник для студентів психологічних спеціальностей. Київ: Освіта України. 2017. 288.
5. Руденко В. М., Руденко Н. М. (2017). Математичні методи в психології. Київ: Академвидав, 2017. 384 с.
6. Сергеєнкова О.П., Каліщук С.М., Заболотна Т. Семантичні універсали «картини світу» майбутніх психологів-консультантів. *Психолінгвістика*. 2021, 29 (1), С. 167-192, йої: 10.31470/2309-1797-2021- 29-1-167-192
7. Чала Ю.М., Шахрайчук А.М. Психодіагностика: навчальний посібник. Харків: НТУ «ХПІ», 2018. 246 с.

РОЗДІЛ ІХ. ОСНОВИ ПСИХОЛОГІЧНОЇ ПРАКТИКИ

ЗМІСТ ОСНОВНИХ ПОЛОЖЕНЬ

Тема 1. Етичні та організаційні принципи роботи практичного психолога

Особливості практичної психологічної допомоги. Професійна позиція консультанта. Етичний кодекс психолога. Права та обов'язки консультанта та клієнта. Вплив особистості консультанта на процес консультування. Гігієна праці консультанта. Причини та прояв професійних деформацій особистості консультанта.

Організація першої зустрічі з клієнтом. Терапевтичний клімат: фізичні та емоційні компоненти. Структура консультативного процесу.

Тема 2. Навички психологічного консультування

Поняття проблеми в консультативній взаємодії. Діагностика психологічної проблеми. Поняття психологічного анамнезу. Схема інтерв'ю для збору інформації про клієнта.

Встановлення контакту з клієнтом. Читання характеру клієнта. Техніки уважної поведінки. Розпізнавання сенсорних систем та встановлення рапорту. Базові навички ведення консультативного інтерв'ю. Техніки роботи з запитаннями.

Роль інтерпретації в проясненні проблеми клієнта. Види неузгодженостей в мовленні та поведінці клієнта. Зовнішні та внутрішні ресурси людини. Поняття опору та принципи роботи з ним. Вторинна вигода. Робота з мовленням.

Тема 3. Особливості та прийоми консультування

Кризове консультування та його особливості. Специфіка роботи з клієнтами з суїцидальними намірами. Особливості підліткового самогубства. Особливості телефонного консультування.

Психологічне консультування при переживанні горя. Основні процеси та стадії горя. Основні реакції горя. Надання психологічної допомоги клієнтам, що пережили втрату. Психологічна допомога клієнтам з реакціями страху та фобіями. Особливості роботи з дитячими страхами.

Особливості консультативної роботи з депресивними клієнтами. Психологічна допомога клієнтам з алкогольною залежністю. Особливості надання психологічної допомоги клієнтам з алкогольною залежністю. Механізми формування адикції. Оцінка алкогольних проблем. Надання психологічної допомоги в залежності від стадії алкоголізму.

Тема 4. Оцінка ефективності роботи практичного психолога

Оцінка ефективності роботи практичного психолога. Проблема критеріїв оцінювання ефективності роботи. Методи оцінки. Ставлення консультанта до оцінювання роботи. Супервізія. Поняття про балінтовські групи.

ОСНОВНІ ДЖЕРЕЛА ДО РОЗДІЛУ ІХ

1. Афанасьєва Н. Є. Психологічне консультування фахівців екстремального профілю: теорія, методологія, практика: монографія. Харків: НУЦЗУ, 2017. 315 с.
2. Булах І. С., Кузьменко В. У., Помиткін Е. О. Консультативна психологія: підручник. Вінниця: Нілан, 2014. 484 с.
3. Кузьо О. Основи психологічної практики: навчальний посібник. Львів: Львівський державний університет внутрішніх справ, 2022. 124 с.

ПРОГРАМА «Психологія»
вступного іспиту за освітньо-науковою
програмою підготовки фахівців
освітньо-наукового рівня
«Доктор філософії»

Шифр
документа

СМЯ НАУ
П 12.01.11-02-2022

Стор. 22 із 27

4. Магдисюк Л. І., Федоренко Р. П. Основи психологічного консультування : навч. посіб. Луцьк : Вежа-Друк, 2022. 360 с.
5. Магдисюк Л. І., Мельник А. П. Психологія життєвих криз та кризове консультування: навч.-метод. посіб. Луцьк: Вежа-Друк, 2021. 100 с.
6. Магдисюк Л. І., Федоренко Р. П. Медико-психологічне консультування: навч.-метод. посіб. Луцьк: Вежа-Друк, 2020. 332 с.
7. Основи психологічної допомоги: теорія та практика психоконсультування : навч. посібник / В. Г. Панок, Я. В. Чаплак, Я. Ф. Андрєєва. Чернівці : Чернівець. нац. ун-т ім. Ю. Федьковича, 2019. 384 с.
8. Психологічна служба : підручник / [В.Г. Панок (наук. ред.), А.Г. Обухівська, В.Д. Острова та ін.]. Київ : Ніка-Центр. 2016 362 с.

РОЗДІЛ X. ОСНОВИ ПСИХОТЕРАПІЇ

ЗМІСТ ОСНОВНИХ ПОЛОЖЕНЬ

Тема 1. Місце та роль психотерапевтичної науки в сучасному світі

Предмет, об'єкт, завдання та специфіка психотерапії. Професійні вимоги до психотерапевта. Етичні аспекти психотерапевтичної практики.

Класифікація видів психотерапії за різними змістовими шкалами. Індивідуальна психотерапія: етапи психотерапії та особливості її застосування у різних вікових групах. Групова психотерапія: етапи психотерапевтичного процесу та особливості її перебігу. Родинна психотерапія: мета та особливості застосування родинної психотерапії, основні напрямки і техніки.

Тема 2. Психоаналітичні напрями терапії

Основні положення психоаналітичної теорії і практики З.Фрейда. Поняття трансферу, опору та захисних механізмів, їх значення у психоаналітичній психотерапії. Аналітична школа К.Г.Юнга. Поняття індивідуації. Робота з сновидіннями як ядро юнганської терапії. Неофрейдизм і сучасний психоаналіз. Основні положення теорії Е.Фромма та К.Хорні. Символдрава як сучасний вид аналітичної психотерапії.

Тема 3. Терапевтичні школи та напрями

Поняття життєвого стилю, соціального інтересу, неповноцінності та компенсації у психології Альфреда Адлера. Природа неврозу у розумінні А.Адлера. Основні техніки психотерапії за Адлером. Гуманістичні психотерапевтичні школи. Загальна характеристика гуманістичного напрямку. Особистість у гуманістичній теорії К.Роджерса. Поняття повноцінної функціонуючої особистості. Необхідні умови психотерапевтичного процесу в концепції К. Роджерса. Теорія особистості А. Маслоу. Генеза неврозу за А. Маслоу. Психодрама. Основні поняття та теорія ролей в психодраматичній теорії Я. Морено. Генеза неврозу. Фази психотерапевтичного процесу. Техніки психодрами.

Тема 4. Екзистенційна психотерапія, гештальт-терапія, транзактний аналіз, терапія творчістю

Особливості екзистенційного психотерапевтичного процесу. Логотерапія В.Франкла. Основні поняття і принципи гештальттерапії. Невротичність за Ф.Перлзом. Стратегії терапії та типи інтервенцій. Філософська концепція та провідні ідеї транзактного аналізу. Структурний аналіз Я-станів. Аналіз транзакцій. Роль ігор та життєвих сценаріїв в житті людини. Техніки транзактного аналізу. Основні положення арт-терапії. Окремі форми і напрямки терапії: танцювально-рухова терапія, ігрова психотерапія, казкотерапія, драмотерапія, фототерапія, бібліотерапія та ін.

Тема 5. Тілесно-орієнтовані та соматичні психотерапевтичні напрямки

Основні поняття тілесно-орієнтованої психотерапії. Рівні структури особистості за В.Райхом. Психотерапевтичні техніки терапії В.Райха. Структура особистості у біоенергетичному аналізі. Тілесна організація при різних типах характеру за А.Лоуеном. Види захистів у теорії А.Лоуена. Техніки роботи з тілом у біоенергетичному аналізі. Сомато-центровані методи психотерапії. Позитивна психотерапія Н. Пезешкіна.

Тема 6. Духовно-орієнтовані психотерапевтичні напрямки

Концептуальні положення трансперсональної психотерапії. Концепція С. Грофа. Дихальні техніки в трансперсональному підході. Психосинтез: центральні ідеї, мета. Структурна модель психіки у психосинтезі. Рівні психосинтезу та їх характеристики. Основні техніки психосинтезу. Релігійно-орієнтована психотерапія: особливості її застосування. Християнська психотерапія: особливості її застосування.

ОСНОВНІ ДЖЕРЕЛА ДО РОЗДІЛУ X

1. Магдисюк Л. І., Федоренко Р. П. Медико-психологічне консультування: навч.-метод. посіб. Луцьк: Вежа-Друк, 2020. 332 с.
2. Мельник А. П., Магдисюк Л. І., Дучимінська Т. І. Патопсихологія та спецпрактикум з клінічної психодіагностики: навч.-метод. посіб. Луцьк: Вежа-Друк, 2018. 152 с.
3. Мельничук О. Б. Основи психоконсультування та психокорекції. Київ: Каравела, 2015. 390 с.
4. Мушкевич М. І. Психотерапія: навч. посіб. Луцьк: «Вежа», 2017. 474 с.
5. Психологічна допомога учасникам АТО та їх сім'ям: кол. моногр. / за заг. ред. М. Мушкевич. Вид. 2-ге, змін. та доповн. Луцьк: Вежа-Друк, 2016. 356 с.
6. Психологія екстремальності та психопрофілактика психічної травми й суїцидальних намірів: навч.-метод. посіб. / Л. І. Магдисюк та ін. Луцьк: Вежа-Друк, 2021. 236 с.
7. Психологія професійної безпеки: технології конструктивного самозбереження особистості : кол. моногр. / за заг. ред. Ж. Вірної. Луцьк: Вежа-Друк, 2015. 588 с.

РОЗДІЛ XI. МЕТОДИКА ТА ОРГАНІЗАЦІЯ НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

ЗМІСТ ОСНОВНИХ ПОЛОЖЕНЬ

Тема 1. Наука як система знань про явища і закони об'єктивного світу

Наука як соціальний інститут Наука як діяльність з виробництва знань про матеріальний і нематеріальний світ. Роль і місце науки в системі людських знань про навколишню дійсність та внутрішній світ людини. Місце науки в суспільстві. Донаукова (побутова), позанаукова, наукова та практична (прикладна) психологія. Роль і місце практичної психології в системі психологічних знань.

Тема 2. Специфіка наукового світогляду, специфіка наукового пізнання

Основні історичні типи світогляду. Принципи пізнання. Елементи пізнання. Процедури пізнання. Критерії визначення знання як наукового поняття. Структура сучасної науки та процесу пізнання. Характерні риси та особливості сучасної науки. Наука і суспільна практика. Наукове знання як предмет та результат наукової діяльності. Специфічні форми наукового знання. Поняття про наукову методологію. Гіпотеза як специфічний вид передбачення. Види понять: поняття, категорія, термін, обсяг поняття. Вимоги до наукового знання. Поняття істини. Критерії новизни наукових результатів. Проблема достовірності знання. Цінність новизни. Пошуки нового знання.

Тема 3. Методи дослідження у психології. Вимоги до проведення наукового дослідження

Загальнонаукові принципи дослідження. Історичний, термінологічний, функціональний, системний, когнітивний (пізнавальний), моделювання та інші принципи. Поняття методу та методики. Основні загальнонаукові методи та їх сутність. Проблема методології дослідження у науковій психології. Методи критичного аналізу наукової і методичної літератури. Метод аналізу практичного досвіду. Метод аналізу продуктів діяльності. Контент-аналіз як різновид методів аналізу продуктів діяльності. Методи спостереження. Вербальні методи дослідження: структурованої бесіди, анкетування, опитування. Методи психологічної експертизи (експертного оцінювання): ранжування (визначення рангу), визначення рейтингу, категоризації. Метод моделювання психічних явищ. Експериментальні методи у психології. Методики експериментальних досліджень. Типологія методів за ознаками мети та способу реалізації. Первинні та вторинні методи. Констатувальні та формувальні методи у психології. Логіко-аналітичні, візуальні та експериментально-ігрові методи. Психологічний тренінг як метод дослідження у психології. Вплив особистісних якостей дослідника на результативність наукового дослідження.

Тема 4. Послідовність проведення наукового дослідження. Теоретична частина дослідження

Науковий напрямок, проблема і тема наукового дослідження. Вибір теми дослідження. Ознайомлення із станом обраної теми дослідження. Уточнення теми і складання програми дослідження. Обґрунтування теми дослідження, його актуальності, наукової новизни та практичного значення. Об'єкт і предмет дослідження їх сутність і значення для логіки дослідної роботи. Методологічний апарат наукового дослідження. Мета та завдання дослідження. Вибір методів дослідження. Гіпотеза наукового дослідження, її роль і значення. Теоретичний аналіз проблеми дослідження. Логіко-науковий та історично-науковий методи теоретичного аналізу проблеми. Теоретико-методологічне обґрунтування вибору методів, критеріїв та експериментальних показників дослідження. Теоретичний аналіз одержаних експериментальних результатів. Висунення і перевірка робочих гіпотез.

Тема 5. Емпірична частини дослідження. Інтерпретація даних та їх оформлення у науковій роботі

План і методика експерименту. Вибір способів та засобів фіксації результатів експерименту. Методи зведення й обробки результатів експериментальних досліджень: статистичні, графічні й табличні. Комп'ютеризація експериментальних робіт. Обробка та оформлення результатів експериментального дослідження. Побудова типологій, моделей, зв'язків між експериментальними даними та їх психологічна інтерпретація. Рівень інтерпретації експериментальних даних як показник кваліфікації дослідника.

Тема 6. Завершення і представлення результатів наукового дослідження

Форми узагальнення результатів наукових досліджень: усний виклад, тези доповіді, реферат, наукова стаття, науковий звіт, дисертація, монографія. Вимоги до їх змісту та оформлення. Вибір форми представлення результатів наукового дослідження. Вимоги до оформлення наукових праць. Письмове оформлення наукової праці. Виразність і мова тексту наукової праці. Правильність застосування наукової термінології. Цитування у тексті наукової праці. Види посилань на використані літературні джерела. Пояснення зв'язку тексту з посиланнями. Спрощення бібліографічних описів у посиланнях. Складання списку літературних джерел. Показники оцінювання результативності проведеного дослідження. Рецензування завершеної наукової роботи. Підготовка до захисту та захист наукової роботи. Підготовка результатів дослідження до упровадження у практику.

ОСНОВНІ ДЖЕРЕЛА ДО РОЗДІЛУ XI

1. Бочелюк В., Бочелюк В. Методика та організація наукових досліджень з психології. Київ : Центр навчальної літератури, 2019. 360 с.
2. Галян О.І., Галян І.М. Експериментальна психологія: навч. посіб.—К.: Академвидав, 2020.—400с.
3. Данильян О. Г., Дзьобань О. П. Методологія наукових досліджень: підручник. Харків : Право, 2019. 368 с.
4. Загальна психологія: Підручник / О.В.Скрипченко, Л.В.Долинська, З.В. Огороднійчук. – К.: Каравела, 2019. – 464 с.
5. Конверський А.Є. Критичне мислення: підручник для студентів вищих навчальних закладів усіх спеціальностей. Київ: Центр учбової літератури, 2020. 370 с.
6. Короход Я.Д. Диференціальна психологія: навчально-методичні рекомендації (для студентів факультету психології, політології та соціології НУ «ОЮА») / Я. Д. Короход, Л. В. Долинська. Одеса: Національний університет «Одеська юридична академія»; Фенікс, 2021. 55 с.
7. Максименко С.Д. Загальна психологія. К.: Центр навчальної літератури, 2019. – 272 с
8. Максименко С.Д. Теоретико-методологічні засади розвитку психологічної науки XXI сторіччя. Проблеми сучасної психології. 2019. №1. С. 7–16. URI: http://mdu.edu.ua/wpcontent/uploads/files/3_14.pdf
9. Поліщук С. Методичний довідник з психодіагностики: навч.-метод. посібник. Вид-во Університетська книга, 2019. 442 с.
10. Починкова М. Система формування критичного мислення майбутніх учителів початкової школи у процесі професійної підготовки: монографія. Київ: Талком, 2020. 472 с.

11. Синьов В.М., Хохліна О.П. Категорія діяльності: сутність та використання у психологопедагогічних дослідженнях. Актуальні питання корекційної освіти (педагогічні науки): зб. наук. праць. Кам'янець-Подільський: Ковальчук О.В., 2020. Вип. 16. Том 1. С. 230–244.

12. Соціальна психологія: навч. посіб./ Н. Ю. Волянчук, Г. В. Ложкін, О. В. Винославська, І. О. Блохіна, М. О. Кононець, О. В. Москаленко, О. І. Боковець, Б. В. Андрійцев ; КПІ ім. Ігоря Сікорського. Київ: КПІ ім. Ігоря Сікорського, 2019. 254с.

13. Хохліна О.П. Зміст складових особистості як концептуальна основа забезпечення становлення професіонала. Авіаційна та екстремальна психологія у контексті технологічних досягнень: зб. наук. праць. Київ: Кафедра, 2021. С. 35–40.

14. Хохліна О.П. Проблема змісту особистості як базової категорії психології. Актуальні проблеми психології. Методологія і теорія психології: зб. наук. праць Інституту психології імені Г.С. Костюка НАПН України. Київ-Ніжин: ПП Лисенко М.М., 2019. Т. XIV. Вип. 2. С. 388–397.

15. Хохліна О.П. Теоретико-методологічні проблеми психології: навч. посіб. К.: О.І. Симоненко, 2021. 244 с.

16. Чала Ю.М., Шахрайчук А.М. Психодіагностика: навчальний посібник / Ю.М. Чала, А.М. Шахрайчук. Харків: НТУ «ХП», 2019. 246 с.

17. Черевичний С. Підходи до проблеми прийняття рішень в філософії та психології. Вісник Національного університету оборони України. 2019. № 2 (52). С. 146–153.